

УДК 656.11.2:658.15

Ю.В. Хаймінова

**КЛАСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН ПІДПРИЄМСТВ
МОРЕГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ**

Розглянуті підходи до визначення фінансових відносин, суб'єктів та об'єктів фінансових відносин. Визначено класифікацію фінансових відносин підприємств морегосподарського комплексу, суб'єктів зовнішнього і внутрішнього середовища судноплавної компанії.

Ключові слова: фінансові відносини, суб'єкти фінансових відносин, класифікація фінансових відносин, судноплавні компанії.

Рассмотрены подходы к определению финансовых отношений, субъектов и объектов финансовых отношений. Определена классификация финансовых отношений предприятий морехозяйственного комплекса, субъектов внешней и внутренней среды судовой компании.

Ключевые слова: финансовые отношения, субъекты финансовых отношений, классификация финансовых отношений, судоводные компании.

Achieving of sustainable economic growth in Ukraine is possible upon availability of effectively – functioning companies. Effective organization of the funds formation, payments between companies and budget enables the possibility of high-quality management of companies' cash flow, adoption of the best financial decisions and runup of business profitability. On the other hand, imperfect financial policy and the organization of financial relations lead to lower economic efficiency of companies of marine economy.

Despite the extended coverage of the problems of financial support for maritime business activities of companies and their interaction of classification of financial relationships, what will permit to form financial policy of these companies, they are studied not enough.

The essence of financial relationships is interpreted ambiguously in different scientific researches, due to diverse of the interests of the productive process members and their implementation mechanisms.

Financial relationships – the relationships between the company and the entities of external and internal environment.

The subjects of financial relations of the company are the employees of the company, organization departments, shareholders and owners, and other companies in the holding structure, suppliers and customers, financial intermediaries, state.

The objects of financial relations – financial resources of the enterprise.

There are criteria for the classification of financial relations of the company:

- economic substance of financial relations;*
- types of businesses;*
- objects of financial management at the enterprise;*
- type of management of financial relations;*
- direction of financial relations realization;*
- duration of financial relations;*
- options for decision making.*

In our opinion according to the nationality of the subjects – financial relations should be distributed to the national (the relationship between the state, banks, etc.) and external (payments with foreign partners, obtaining and repayment of loans from foreign banks, etc.).

Regarding the stage of the reproductive process are distinguished financial relations at the stage of production, distribution, exchange and consumption.

With regard to sector profile of the entities of financial relations, they should be divided to the relationship with the entities of one mesolevel (relationship between shipping companies and crewing company) and the entities outside the marine economy (the relationship between the port and the state).

Classifications of financial relations will enable to form an effective financial policy of the enterprise and to achieve financial stability and economic development of marine economy in general.

Keywords: *financial relations, the subjects of financial relations, the classification of financial relations, shipping companies.*

Постановка проблеми. Досягнення стійкого економічного зростання України можливе за наявності ефективно-функціонуючих підприємств. Ефективна організація процесу формування грошових фондів, розрахунків між підприємствами та бюджетом забезпечує можливість якісного управління грошовими потоками підприємств, прийняття оптимальних фінансових рішень, підвищення прибутковості підприємницької діяльності. З іншого боку, недосконалі фінансова політика та організація фінансових відносин призводять до зниження економічної ефективності підприємств морегосподарського комплексу. Ефективна організація фінансових відносин та визначення напрямів взаємовигідної фінансової взаємодії між підприємствами морегосподарського комплексу

Огляд останніх досліджень та публікацій. Висвітленню теоретичних та практичних основ фінансових взаємовідносин присвятили свої праці Г.М. Азаренкова, М.М. Бердар, Е.П. Коптева та інші [1, 2, 5, 10]. Напрямам ефективної організації руху грошових коштів, формування інвестиційних ресурсів в рамках фінансового менеджменту присвячено роботи багатьох вітчизняних та закордонних вчених.

Питання взаємодії підприємств в процесі перевезення вантажів досліджували О.М. Котлубай, В.В. Жихарева, М.Т. Примачов [9, 12]. Теоретичні питання фінансового діяльності підприємств портової діяльності, судноплавних компаній,

стивідорних компаній досліджували О.М. Кібік, В.В. Жихарева, О.М. Котлубай та інші [4, 12].

Проте, незважаючи на широке висвітлення проблем фінансового забезпечення діяльності підприємств морського бізнесу та їх взаємодії класифікації видів фінансових відносин, що дозволить ефективно формувати фінансову політику даних підприємств, досліджено недостатньо.

Постановка завдання полягає у класифікації фінансових відносин підприємств морегосподарського комплексу.

Основний матеріал дослідження. Фінансові відносини є об'єктивними, мають конкретні форми прояву. Порівняно з іншими економічними відносинами вони характеризуються певними особливостями: є грошовими відносинами та відносинами, що пов'язані з формуванням і використанням фондів грошових коштів держави та господарюючих суб'єктів [8].

Сутність фінансових відносин в наукових дослідженнях трактується неоднозначно, що обумовлено різноманіттям інтересів учасників виробничого процесу та механізмів їх реалізації.

Сукупність підходів до визначення категорії фінансові відносини представлені в табл. [2, 3, 5-8, 10, 11].

Таблиця

Визначення категорії фінансових відносин

Автор	«Фінансові відносини» –
1	2
Сушко Н.М., Вдовенко Л.О.	це сукупність грошових відносин між підприємствами як юридичними особами і господарюючими суб'єктами, з одного боку, і державою, з іншого боку, пов'язаних з формуванням і використанням специфічних фінансових ресурсів, що забезпечують функціонування держави і відтворення підприємств як елемента виробничо-економічної системи суспільства

Продовження табл.

1	2
Бердар М. М.	виникають у процесі формування руху капіталу, доходів, фондів, резервів та інших грошових джерел коштів підприємства, тобто його фінансових ресурсів.
Денисенко М.П., Домрачев В.М. та інші.	це частина грошових відносин, яка пов'язана з формуванням та використанням грошових фондів з метою забезпечення розширеного відтворення, задоволення потреб суб'єктів господарювання та населення, здійснення економічних, соціальних, політичних та інших функцій сучасної держави.
Опарін В.М.	відображаючи рух вартості від одного суб'єкта до іншого, характеризують обмінні, розподільні і перерозподільні процеси і проявляються у грошових потоках.
	фінансові відносини підприємств відображаються в грошових потоках, які характеризують їх різноманітні й різнобічні взаємозв'язки.
Васильєва И.В.	це сукупність грошових відносин, пов'язаних з формуванням та розподілом грошових доходів та накопичень корпоративного підприємства, використанням на виконання зобов'язань перед фінансово-банківською системою, фінансуванням витрат з розширеного відтворення тощо.
Коптева Е.П.	це сукупність відносин між учасниками відтворювального процесу з приводу формування, розподілу та використання фондів грошових засобів

Продовження табл.

1	2
Попович О.Г.	виникають в процесі діяльності суб'єктів, охоплюють процеси одержання і розподілу прибутку та накопичень, формування відповідних фондів грошових коштів, взаємовідносини з різними ланками фінансово-кредитної системи та державою, розрахунків з постачальниками та підрядниками, взаємовідносини з різними урядами, господарюючими суб'єктами, споживачами, фінансовими інститутами та інвесторами інших країн, тощо.

Фінансові відносини – це відносини між підприємством та зовнішніми та внутрішніми суб'єктами.

Суб'єктами фінансових відносин підприємства є працівники підприємства, структурні підрозділи, акціонери та власники, інші підприємства в структурі холдингу, постачальники та покупці, фінансові посередники, держава.

В процесі здійснення фінансово-господарської діяльності у підприємства морського бізнесу складаються фінансові відносини в межах підприємства, державою суб'єктами на внутрішньому та на міжнародному ринках.

Суб'єкти фінансових взаємовідносин судноплавної компанії представлені на рис.

Можна виділити такі критерії класифікації фінансових відносин підприємства:

- економічний зміст фінансових відносин;
- види підприємств;
- об'єкти управління фінансовими ресурсами на підприємстві;
- тип організації фінансових відносин;
- напрям реалізації фінансових відносин;
- тривалість існування фінансових відносин;
- варіанти прийняття рішень [5].

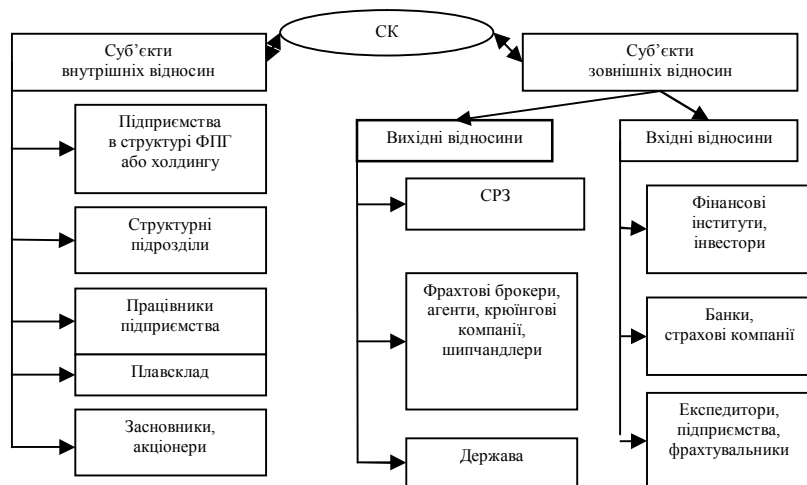

Рис. Суб'єкти фінансових взаємовідносин судноплавної компанії

В економічній літературі найбільш відомим є поділ фінансових відносин на зовнішні та внутрішні. При цьому зовнішні відносини розрізняють на вхідні вихідні зовнішні фінансові відносини.

Сфера вихідних зовнішніх фінансових відносин підприємства охоплює відносини, які орієнтовані на використання та розміщення фінансових ресурсів, та включає відносини:

- між підприємством і державою з приводу сплати податків та інших обов'язкових платежів, формування загальнодержавних цільових і позабюджетних фондів тощо;
- між підприємством і постачальниками з приводу оплати продукції, робіт, послуг.

Вхідні зовнішні фінансові відносини охоплюють відносини:

- між підприємством і покупцями з приводу виконання господарських договорів, здійснення платіжних розрахунків, тощо;

– між підприємством та банківською системою з приводу обслуговування своїх платежів, отримання та повернення кредитів, сплати відсотків за користування кредитів, розміщення депозитів, купівлю-продажем валюти тощо;

– страховими компаніями з приводу страхування майна, робітників, відповідальності, комерційних та підприємницьких ризиків;

– інвестиційними інститутами з приводу залучення інвестиційних ресурсів.

Відносини між постачальниками та покупцями з підприємством за обсягом грошових платежів є найбільшими та безпосередньо впливають на кінцеві результати виробничої діяльності підприємства.

Зовнішні фінансові відносини також розподіляють на зовнішні фінансові відносини обміну (розрахунки з постачальниками та покупцями) та зовнішні фінансові відносини розподілу (взаємовідносини з бюджетом, банками, страховими компаніями тощо) [7].

Система внутрішніх відносин підприємства включає такі:

– між підприємством і його засновниками (власниками) з приводу формування статутного капіталу, його використання, отримання частини прибутку на вкладений капітал, напрямків виробничих вкладень фінансових ресурсів;

– між підприємством і його структурними підрозділами з приводу розподілу фінансових ресурсів;

– між підприємством і його працівниками з приводу формування фонду оплати праці, матеріального заохочення та стимулювання, фінансування соціально - культурних заходів тощо;

– між підприємством та взаємопов'язаними організаціями всередині холдингу або фінансово-промислової групи з приводу внутрішнього корпоративного розподілу ресурсів.

Особливості фінансових відносин підприємств також обумовлені їх організаційно-правовою формою: фінансові відносини індивідуальних підприємств; фінансові відносини партнерств; фінансові відносини корпоративних підприємств.

В залежності від розміру власного капіталу та кількості працівників розрізняють фінансові відносини малих, середніх та великих підприємств.

Рівень інвестиційних потреб, фінансових ризиків, можливості залучення коштів, обсяги фінансових коштів та їх вартість є різними для кожного етапу життєвого циклу підприємства.

Ступінь монополізації визначає наявність потенційних можливостей формування додаткових фінансових ресурсів за рахунок власних та залучених ресурсів, отримання монопольного надприбутку.

Виділення групи фінансових відносин в залежності від виду підприємства дозволяє формувати фінансову політику підприємства з урахуванням особливої поведінки підприємства в економічному середовищі.

В залежності від об'єктів управління фінансовими ресурсами фінансові відносини розділяють на організацію фінансових відносин з приводу оборотних та необоротних активів, фінансові відносини підприємства з приводу залучення інвестицій, власних та залучених джерел фінансування діяльності підприємства, грошових потоків підприємства та обліку фінансових ризиків.

В залежності від типу організації фінансові відносини можуть бути:

- агресивними, для яких є характерними високий рівень ризику, значною долею залучених коштів в структурі фінансових ресурсів;
- консервативними, які орієнтовані на фінансову стійкість та мінімізацію ризику;
- помірними.

В залежності від напрямку реалізації фінансових відносин розрізняють функціональні (відносини акціонерів, постачальників, працівників) та структурні, які виникають в рамках взаємодії між підприємствами та підрозділами холдингу, фінансово-промислової групи, тощо.

Відносно цілей виділяють поточні та стратегічні фінансові відносини, які відповідають цілям оперативної діяльності або довгостроковим цілям підприємства.

Відповідно до варіантів прийняття рішень виділяють регламентовані відносини (відносини підприємства щодо бюджетних та податкових надходжень) та вільні відносини (встановлюються відповідно цілям підприємства в рамках існуючого законодавства) [5].

На нашу думку, фінансові відносини підприємств морегосподарського комплексу відповідно до національної належності суб'єктів фінансових відносин слід розподіляти на національні (взаємовідносини з державою) та зовнішньоекономічні (розрахунки з іноземними партнерами, отримання і погашення кредитів від іноземних банків, тощо).

Відносно стадій відтворювального процесу слід розрізняти фінансові відносини на стадії підготовки виробництва, безпосередньо виробництва, розподілу, обміну та споживання.

Стосовно галузевої належності суб'єктів фінансових відносин відносини слід розрізняти на відносини з іншими підприємствами морегосподарського комплексу (взаємовідносини між судноплавною компанією та компанією транспортного сервісу) та суб'єктами за межами морегосподарського комплексу (взаємовідносини між портом та державою).

Висновки. Аналіз підходів до визначення фінансових відносин та класифікації фінансових відносин дозволив зробити такі висновки. Фінансові відносини повинні розглядатися на макрорівні (державна) та мікрорівні (підприємство, домогосподарство). Категорія фінансових відносин пов'язана з фінансовими ресурсами на підприємстві, що обумовлює необхідність подальшого визначення, уточнення категорії «фінансові ресур-

си» та їх класифікації. Більшість авторів розглядають фінансові відносини з позиції розподілу їх на внутрішні та зовнішні. З огляду на суб'єктний склад фінансових відносин зовнішні фінансові відносини потребують більш детального розгляду та вивчення. Класифікація фінансових відносин дозволить формувати ефективну фінансову політику підприємства, досягати фінансової стійкості та економічного розвитку морського комплексу загалом.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Азаренкова Г.М. *Фінанси підприємств: Навч. посібник* / Г.М. Азаренкова, Т.М. Журавель, Р.М. Михайленко. – К.: Знання-Прес, 2009. – 299 с.
2. Бердар М.М. *Фінанси підприємств: Навч. посібник* / М.М. Бердар. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
3. Васильева И.В. *Финансовый менеджмент как составная часть управления корпоративным предприятием* // *Вестн. Тольят. гос. ун-та экономики и сервиса*. – 2006. – № 3. – С. 78-84.
4. Кібік О.М. *Економіка портового господарства: Навч. посібник*. – Одеса: ОНМУ, 2004. – 280 с.
5. Коптева Е.П. *Подходы к классификации финансовых отношений предприятий в современных условиях* / Е.П. Коптева // *Вестник Самарского государственного экономического университета*. – № 8. – 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: vestnik.sseu.ru/view_pdf.php?pdf=3704.
6. *Кредитування та ризики* / М.П. Денисенко, В.М. Домрачев, В.Г. Кабанов, А.В. Ігнатенко, К.А. Чигирин. – К.: Вид. дім «Професіонал», 2008. – 480 с.
7. Опарін В.М. *Фінанси: загальна теорія* / В.М. Опарін. – К.: Вид-во КНЕУ, 2002. – 240 с.

8. Попович О.В. *Механізм управління фінансовими взаємовідносинами авіакомпанії з суб'єктами авіаційного ринку послуг: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: спец. 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)* / О.В. Попович. – К., 2010. – 22 с.
9. Примачев Н.Т., Примачева Н.Н., Вовк О.Ю., Ксензова Н.А. *Предпринимательство в торговом судоходстве* / Н.Т. Примачев, Н.Н. Примачева, О.Ю. Вовк, Н.А. Ксензова. – Одеса: ОНМА, 2008. – 376 с.
10. Сушко Н.М., Вдовенко Л.О. *Фінанси* / Н.М. Сушко, Л.О. Вдовенко. – К.: Знання, 2010. – 157 с.
11. Черничко Т.В. *Фінансові та кредитні відносини в системі економічних відносин* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/20_11/263_Czer.pdf.
12. *Економіка морського транспорту* / Под. ред. В.В. Жихаревой. – Харьков: Бурункіна, 2012. – 480 с.

Стаття надійшла до редакції 08.10.2013

Рецензенти:

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри національної економіки Національного університету «Одеська юридична академія» **О.М. Кібік**

доктор економічних наук, доцент кафедри економічної теорії та підприємництва на морському транспорті Одеської національної морської академії **І.А. Голубкова**